

Numerul 22.

Oradea-mare 29 maiu (11 iun. 1905.)

Anul XLI

Apare duminica. Abonamentul pe an 16 cor., pe $\frac{1}{2}$ de an 8, pe 3 luni 4. Pentru România pe an 20 lei

În larg de mare.

(Pastel.)

Peste luciul mării calme, învăluite în tăcere,
Bărcile se 'ntorc spre casă, încărcate cu povere.

Stau pescarii sus pe punte în povești — trântiți pe coate,
Blând din ceruri luna cerne vrajă și argint pe toate.

E o volbură pe valuri, cu argint par toate ninse,
Vânturi line, somnolente bat în pânzele întinse.

Flamura 'n fășii se zbate, pe-artimon în jocuri mute,
Bărcile plutesc purtate ca de mânuri nevăzute.

Și se duc în lungi șireaguri, se adâncă 'n zarea sură,
Pe-urma lor adoarme marea... Câte-un val abia murmură...

Dar departe în zenitul învălit în albe neguri,
Solitar... o barcă mică, ce întârzie pe drumuri?!

Cu-a ei pânze ea apare o stafie 'n umbra sării
Și plutește legănată de resuflul cald al mării.

Așezat la brațul cărmei, clipește-a somn pescarul,
Când și când se mai trezește și privind apoi spre carul

Și spre alte-albastre stele, El la stânga o cotește,
Somnoros, cu pleoape umezi iar adoarme... picotește.

Boarea-l poartă 'n leagăn moale peste-oglindea argintată,
Câte-un val mai plescăiește în tăcerea fermecată.

Câte-un val prelinge coasta bărcii, ș-apoi se retrage,
Ca un braț rotund molatec ce la sinu-i te atrage.

Cu graiu dulce o desmiardă, blând chemând-o 'n alte sfere,

Dară barca 'ncet plutește în cea tainică tăcere...

De odată te 'nșioară marea 'n crețe de mărgele,
Valuri vin, aleargă 'n goană, aducând vuet cu ele.

Se trezește-uimit pescarul, cărma viguros îndreaptă,
Se ridică și zărește un vapor ce îl deșteaptă.

Un colos gigant în feruri, ce năprasnic saltă 'n valuri,
Deșteptând din vise marea, vâltorind, pornind talazuri.

Îndrăzneț spintecă sinul apei ce cumplit mugește,
El ridică munți de apă ș-apoi iară-i prăbușește.

Barca mică se afundă în prăpastia adâncă,
Scârție trinchetu 'n bază, dar stă dreaptă ca o stâncă.

E un muget,
E un vuet,
E o larmă, e un șopot;
Urtă valu 'n avalanșe,
E un răcnet, e un ropot.

Apucată de curenți, furioasă se tot zbate,
Barca se adâncă 'nnalță peste creștele 'nspumate.

Dar vaporul se departă și o dără 'n urmă lasă
Peste care-argint presară, mândra nopților crăiasă.

Barca 'n voia valurilor care 'n luptă se frământă
Se afundă 'n văi de ape, peste culmi de val s'avântă.

Valuri dornice aleargă și flecare se gonesc,
Se întind și iar s'adună într'un joc copilăresc.

Iar pescarul își urmează drumul pe sub blânde astre,
Întrebând calea de ele peste valurile-albastre.

Mor pe 'ncetul valurile, câte unul mai murmură
Și 'n tăcerea sfântă, barca se adâncă 'n zarea sură.

Antwerpen.

Emil A. Chiffa.

Steaua Orientului.

Roman istoric.

(Urmare.)

VIII

Jussuf ben Achmed.

Pe timpul viforos, în care se petrece narațiunea noastră, siguranța publică în Ardeal eră de tot neglijată. Ființe disperate, iobagi fugiți de frica pedepsei, ostași pribegii, criminali perzecați de lege cari nu mai aveau nimic de a perde, oameni cu suflete negre și porniri păcătoase, făcători de rele din fire, se intruniau în cete numeroase și țineau în teroare neîntreruptă sate întregi prin deprădări, aprinderi și jafuri. Mâna pedepsitoare a legii eră departe; sermanii iobagi își apărau viața și averile cum puteau.

Pe lângă aceste grozăvii, mai măriau teroarea generală și deseale invaziuni ale popoarelor vecine. Azi Turcii, mâne Tatarii, poimâne Polonii căleau granițele acestei țări, prădau, jăfuiau, aprindeau tot ce li se ivia în cale, răpiau cu șine ciurzi de vite și mii de sclavi, lăsând pe nenorociții locuitori în lacrimi și nespusă mizerie.

Disordinea eră la culme și în afacerile religioase.

Reformația lui Luther și Calvin prinse rădăcini și în Ardeal, desbinând poporațiunea în diferite secte religioase, cari se certau de câte ori li se dădea ocaziune și se perzecatau reciproc, după cum erau la cărmă. Numai sermanului Român îi eră tot una ori care partidă ținea cărmă țării. El totdeauna eră de desubt, tolerat și huiduit; mare stagnanță, din care fiecare sectă voia să pescuiască prozeliți.

Unii magnați fruntași erau crai mici, căroră sate întregi le lucrau și agonisiau comori. Acești oligarhi nu purtau teama nimerii. Castelele lor erau fortărețe adevărate, incunjurate cu ziduri și șanțuri, de unde nu se temeau a se împotrivi chiar și autorităților publice. Cei mai trufași, invrăjbindu-se între sine, purtau rezboaie formale, atacându-se, bătându-se și perzecându-se unul pe altul cu arme și tunuri.

Timpuri viforoase, moravuri sălbătăcite.

De și Daniil Lupul nu fusese magnat, totuș ca nobil fruntaș și foarte bogat, lăsase fiului seu drept moștenire un castel întărit cu ziduri și turnuri, în care ar fi putut locui ori care baron sau conte.

Într'una din zile, în partea acestui castel se oprî o ceată de călăreți și ceru intrare.

Văzând portul turcesc al oaspeților, sentinela dela poartă n'avu încredere în ei și nu le permise să intre până ce nu-i insinuă Melindei.

Aceasta, cufundată cu totul în durerea sa, simți o vie tresărire, care o scoase din amorțeala sufletească, în care își trăia zilele dela dispariția fratelui seu. În sufletul ei măhnit străbătù o rază de speranță că va află știri dela acești oaspeți necunoscuți despre Mateiu.

În nedumerirea de care eră stăpănită, i se părù timp îndelungat puținele clipe ce trecură până ce auzî zurăit de pînteni la ușa odăii sale, care se deschise largă, împinsă de o mână puternică.

— Jussuf! — esclamă Melinda surprinsă.

— Da, Jussuf ben Achmed — respunse turcul pășind în odaie.

Apoi cu smerenia esagerată a orientalilor își duse mâna dreaptă dela frunte la gură și inimă, încovoindu-și spinarea până 'n pământ.

— Allah cel nemărginit în putere, lungească-ți la infinit zilele!

Trecură câteva momente în tăcere, până când reculegându-se puțin din zăpăceala ce o cuprinse, Melinda izbuti să-i zică:

— Bine ai venit în casa mea, strălucite Jussuf ben Achmed.

Și apoi, cu un un zimbet ușor pe buze, își întinse mâna cătră oaspele curios, care apucându-o, cu toată împotrivirea Melindei, depuse pe ea un sărut ferbinte.

— Nufăr cast, trandafir gingaș furat din paradizul Profetului să învesești zilele lui Jussuf ben Achmed — erupse turcul dându-și toată silința să îmbrățoseze pe Melinda.

Aceasta, smulgându-se din mânilor oaspeului curios, îi adresă rece și rezervată întrebarea următoare:

— Cu ce-ți pot servi, domnul meu?

Jussuf avù senzația ca și când cineva i-ar fi vărsat peste cap un vas de apă rece. Chipul seu se lungi de uimire, lunga sa barbă albă ca peana ce-i împodobiă, cuprinsă de desubt într'un mărgăritar prețios, turbanul cel mare, tremură de câteva ori purtată de falca cu care de geaba făcea încercări să scoată vre-un sunet articulat. Numai în privirea sălbaticilor sei ochi adumbriți de niște gene stufoase și cărunte ardea o patimă atât de covârșitoare, încât Melindei îi trecù prin corp un fior gheșos de spaimă, când aceea căzù grea și amenințătoare asupra sa.

Spăriată de aceste două fașii de pară ce-i străbăteau sufletul, Melinda instinctiv făcù câțiva pași înapoi ca și când ar fi vrut să-o rupă la fugă; își întinse brațele cătră Dochia, care ședea de o lature tăcută, neînțelegând nimica din conversația ținută în limba maghiară, fiind că Jussuf nu știea nici o boabă românește.

Văzând Jussuf spaima junelor femei, focul amenințător la moment se stinse în ochii sei, trăsăturile feței sale se topiră într'o espresie blândoasă, trupul i se încovoia în poziție umilită, pe buzele sale apărù un zimbet scârbos, mânilor i se încrucișară pe pept și zise:

— Ție nu-ți sunt domn, zină frumoasă, ci sluga cel mai umilit, care așteaptă poruncile tale, stând în tot momentul să ți le îplinească cu cea mai mare plăcere.

— Dacă cuvintele dtale sunt sincere, te rog, lasă-me singură.

— Nu me alungă de lângă tine, trandafir din Rhodope! — zise Jussuf cu patimă. — De când te întâlnisem, sufletul meu nu mai are liniște. Mi-am perdut inima, pe care o caut acum la tine, rogându-te să mi-o redai.

— Cuvintele dtale îmi aruncă sângele în obrazi — zise Melinda. — Nu știu ce să fac, să rid sau să te compățimesc. Părul și barba dtale sunt albe ca zăpada; în eatarea ce o ai, mi-ai putea fi tată bătrân și totuș nu te sfiești a luă pe buze niște cuvinte, pe cari nici un flăcău ușoratic nu s'ar încumătă să le rostească cu atâta golătate înaintea unei fete.

Jussuf, departe de a se rușină, cu un amestec de mirare și indignație întrebă :

— De ce să nu ardă și inima mea în văpaia celui mai adânc amor?... Pentru că părul și barba-mi sunt cărunte?... Nu mi-e destul de tiner sufletul?... Și Allah cel puternic nu e oare milostiv cu fiii sei, cari țin cu fidelitate poruncile Alkoranului?... Deapururi voiu rămânea deobligat cu cea mai smerită mulțumită marelui Allah, că m'a învrednicit să-mi păstreze pentru bătrânețe cele mai delicioase plăceri, pe cari le voiu gustă la sinul teu iubitor.

Atâta nerușinare scoase din răbdare și pe Melinda.

— De unde-ți iai cutezanța să grăești în acest ton cătră mine? — întrebă ea mâniașă.

— De unde-mi iau cutezanța? — se miră Jussuf. — Atât de scurtă să-ți fie memoria?... Nu-ți aduci aminte de promisiunea ce mi-o făcuseși iarna trecută în Alba-Iulia, când fusesem în solie la Mihaiu-Vodă?

Rândul mirării eră acum pe Melinda.

— Doară n'ai crezut de serioasă acea promisiune, pe care și un copil ar fi cunoscut-o că e glumă numai? — zise ea bătând în palme de mirare.

În ochii lui Jussuf de nou reapără sălbaticul foc amenințator de mai nainte.

— Cu Jussuf ben Achmed încă nimeni n'a cutezat să glumească — strigă el grav și amenințator. Apoi ca și când i-ar fi părut reu că grăise aspru, continuă cu glas dulce: Dar tu, puiculiță, nu purtă nici o frică de Jussuf ben Achmed. Cu tine fac excepțiune... Pentru că te iubesc, nespus de mult te iubesc, îmi ești mai dragă decât sufletu-mi.

Și impetuos dete năvală s'o apuce pe Melinda de talie.

— Dacă nu te porți cinstit, chem ajutor! — amenință Melinda smulgându-se din îmbrățișările bătrânului și căutând scut la spatele Dochiiții.

— Me mulcomesc, dacă așa-mi poruncești, frumoasă stăpână a inimei mele. Vei avea ocaziune, floare vrednică de a împodobí grădina padișahului, să te convingi cât de fidel slugă-ți voiu fi, dacă vei veni cu mine drept podoabă a casei mele de pe malul Bosforului. Oamenii mei stau la dispoziție afară, poruncește să pornim când vei fi gata de drum.

— Ieși afară, om nerușinat, că chem ajutor! — strigă Melinda acum mâniașă.

În privirea bătrânului, cu care părea că vrea să soarbă pe Melinda, eră acum, în loc de mânie, atâta voluptate pătimașă, încât Melinda se cutremurâ.

— Ah, cât de frumoasă ești acum, regină a femeilor! — esclamă Jussuf. — Ah, dacă ai ști ce plăcere-mi faci când te văd aprinsă, cu obrajii îmbujorați și cu buzele-ți tremurânde!... Dar voința ta pentru mine e poruncă; de acum înainte voiu grăi în alt ton.

Trăsăturile feței sale luară expresie de tot serioasă și așezându-se pe un scaun, fără de a așteptă să fie imbiat de Melinda, continuă :

— Dacă n'am izbutit să-ți câștig bunăvoința cu glasul inimii, me voiu nizuî să-ți dovedesc cu argumentele reci ale minții sănetoase, că interesele tale încă pretind să primești ofertul meu cinstit și să vii cu mine.

Melinda instinctiv se trase înderet.

— O, tinerețe nechibzuite! — clătină Jussuf din cap, păscându-și cu voluptate privirea pe Me-

linda, care, încurcată cu totul, nu află cuvinte să-i răspundă. — Precum se vede, tu nici nu știi ce pericol te amenință, căci la caz contrar n'ai întârziă a cuprinde cu ambele brațe pe un prietin atât de fidel, cum îți sunt eu ție. Nu cunoști, precum se vede, starea nesigură în care se află toți aceia cari s'au aliat cu Mihaiu-Vodă. Cine va apăra pe acești nefericiți de resbunarea noilor stăpâni?... Fratele teu n'a lucrat nici decât înțelepțește că n'a părăsit încă de cu vreme naia găurită a lui Mihaiu-Vodă. Ce nesocotire, din partea lui, ce lipsă totală de prudență!... Acum, dacă n'ar fi de față sluga teu cel fidel: Jussuf, care atât de mult te iubește, încât vrea să te pună stăpână peste toată casa sa, ce s'ar alege din tine?... Pentru că trebuie să știi, că de acum înainte gloriosul padișah a luat sub aripa sa protejtoare și această nefericită țărișoară. Domnia lui Mihaiu s'a sfârșit pentru totdeauna. Dreptredinciosul sultan va trimite lui Sigismund Báthory steag și cucă. Vai și amar de cei culpabili, cari nesocotind mărirea gloriosului padișah, s'au împotrivit poruncilor slugii sale Stefan Csáky și au ascultat cuvintele lui Mihaiu!

Peste fața Melindei se respândi o paloare de mormânt ce-i desfigură aproape până la necunoaștere chipul drăgălaș și, înghețată până la oase de spaimă, abia izbuti a scoate cu buze tremurătoare următoarea strigare dureroasă :

— Mateiu!

Jussuf vesel de efectul intimidărilor sale, nu întârziă a conzola pe Melinda :

— Nu fi îngrijată, turturică spăriată, că aici e Jussuf ben Achmed, care-ți va sta în ajutor. Ei aici timpul să-ți dovedesc că nu sunt tocmai așa fără influință și desconziderat, cum me crezi tu. Beglerbegul din Timișoara mi-e prietin și însuș marele vizir: urechea gloriosului padișah, se simte fericit, când poate stringe mână pretinească cu mine și pentru el totdeauna e serbătoare acea zi, în care poate ascultă înțeleptele sfaturi ale lui Jussuf ben Achmed. Nu te teme deci de nime; ori ce a făcut fratele teu, nu i se va întâmplă nici un reu. Cine ar și cugetă să dea pept cu prietinel beglerbegului și al marelui vizir?

(Va urmă.)

Tit Chitul.

Iese luna.

*Din pădurea scuturată
Pe înseninate zări
Iese luna 'mbujorată.*

*Și drumețului i-arată
Tăinuitele cărări
Din pădurea scuturată.*

*Vântul sării te îmbată
Și te 'mbie la visări...
Iese luna 'mbujorată.*

*Dar o voce fermecată
Se aude 'n depărtări...
Din pădurea scuturată
Iese luna 'mbujorată.*

Alesandru A. Naum.

O sărutare.

G u i b u l f e r i e i t.

(Das Glück im Winkel.)

Dramă în trei acte.

De Herman Sudermann, traducere de Maria Baiulescu.

(Fine.)

Scena 10.

Videmann, pe urmă Elisabeta.

Videmann (închide obloanele dela fereastră și dela ușa verendei, ascultă la ușa dela coridor, își atârnă batista peste gaura dela cheie, pe urmă se așază la birou; încearcă să cetească, dar e biruit de iritație. — Se aude o mișcare domoală alături. El tresare și ascultă la o parte. Se deschide ușa, — un țipet s'aude — și ușa se închide iară.) Cine mai umblă pe-afară? (S'apropie cu câțiva pași de ușe.)

Elisabeta (intră sfiită, cu o cârpă de lână întunecată pe cap.) Eu sunt, Gheorghe!

Videmann. Cum vrei să mai ieși acum pe-afară?

Elisabeta (tremurând.) Vream să me duc până la riu... Vream să văz dacă sunt pești în basin... Mi se pare că musafirii nostri rămân încă mâne la masă. (Se clatină.)

Videmann. Șezi pe scaun, Elisabeto. Abiá te mai ții pe picioare.

Elisabeta (încearcă să se ție puternică.) Ba nu — ți se pare —

Videmann. Stai puținel. Te-a obosit ziua de astăzi. Mergem împreună mai pe urmă. (O conduce la un fotoliu unde cade sfârșită.)

Elisabeta. Par' că spuneai — că te duci să te culci — imediat?

Videmann. Am mai avut ceva de lucru.

Elisabeta. Ce lucru?

Videmann. Nimic de importanță — Elisabeto.

Elisabeta. Spune-mi, Gheorghe!

Videmann. Elisabeto, dacă totuș trebuie să se sfârșească cu noi — știi bine, că eu am avut presimțire — e reu să te iai cu noaptea în cap prin întunec, — n'ai nevoie s'o faci asta.

Elisabeta. De unde — știi — că — eu —

Videmann. Adecă nu știi nimic — nimic — decât ceea ce i-ai spus tu lui Dangel... Înse pentru că ne găsim ultima oară față în față, nu voi jucá nici o comedie... Eu nu te rețin... poarta este deja deschisă Elisabeto!

Elisabeta (un moment nedecisă, pe urmă hotărindu-se repede.) Atunci rămâi sănatos! (Vrea să iasă repede.)

Videmann. Elisabeto!

Elisabeta. Ce dorință mai ai?

Videmann. Știi că nu mai ai nimic de spus, asta o văz. — Și oare ce mi-ai mai putea spune?... Te duci și îți urmezi drumul teu...

Unde? De asta nici nu te întreb. Tu mi-ai făcut numai bine și bucurie — și eu ți-am ruinat viața.

Elisabeta. Gheorghe, de ce... Ai venit într'unul din ceasurile triste și eu am zis *da*... poate că într'un ceas mai vesel aș fi zis *nu*. Asta o admit... înse în cele din urmă... am făcut-o din voia mea, — adecă cum s'ar zice... de bunăvoie — ca și cum ai întinde mâna de scăpare, unuia care stă să se inee... Fugiam și atunci de acelaș om, de care fug și astăzi.

Videmann. Nu — te — înțeleg!

Elisabeta (simplu, fără gesturi.) Cine doarme sus?

Videmann (însăpăimântat strigând.) Elisabeto!... (se stăpânește, încet.) Ai fost amanta lui, Elisabeto?

Elisabeta. Atunci n'aș fi aici... Așá departe tot nu poți să decazi —

Videmann. Bine, în cazul acesta, cred că casa aceasta ar putea fi cel mai bun scut pe pământ pentru tine.

Elisabeta. A fost, Gheorghe. A fost, până astăzi... Înse casa ta m'a păzit reu. Sau tu ai putea zice invers: ți-am păzit reu casa ta... Iată cum, m'am aruncat în brațele lui, în casa ta...

Videmann (se apropie de ea, amețit cade într'un scaun, și rămâne tăcut.)

Elisabeta (după o scurtă tăcere.) Eu n'am provocat deslușirea asta, Gheorghe, n'am vrut să te măhnesc... Din contra... Mai scump nu puteam să-mi

plătesc tăcerea... M'ați fi găsit mâne dimineață... și s'ar fi isprăvit.

Videmann. Elisabeto, — fie-ți milă — ce-ai voit să faci... Mulțămită lui Dumnezeu, că nu m'am dus să me culc: Doamne, îți mulțănesc! Doamne!

Elisabeta. Nu mulțămi lui Dumnezeu... noi doi n'avem pentru ce să mulțămim. Da, dacă n'am fi așa precum suntem... dacă am fi aspri și severi față de noi; — o! atunci ne-ar fi despărțirea foarte ușoară... Atunci ne-am face reciproc toate imputările posibile și în cele din urmă m'aș duce ușor, trântind ușa după mine... Așa mi se pare că se despărțesc de obicei cei căsătoriți... Dar noi doi! Of Gheorghe dragă, nici odată nu ne-am aruncat vr'o vorbă rea... Nu mi-ai arătat decât bunătate și considerațiune... Noi am fost meniți să fim fericiți, și dacă n'am putut ajunge aceasta fericire, vai și amar de noi!

Videmann. N'a stat numai în puterea mea, iubita mea!

Elisabeta. Ah! ce lesne este de zis... Tu isprăviseși cu tinerețele tale, eu înse nu. În mine fiecare nerv — tremură încă în friguri... Covârșită de doruri! (Inceț, vorbind singură.) Doamne, câte dorințe aveam!... Și când veniau serile lungi și ședeam cu ochii ațintiți la lampă, or nopțile de vară când înfloriă teiul la poartă — of Gheorghe! Atunci să-ți dai seamă: Colo undeva în depărtare este lumea și viața și fericirea... iar tu șezi aici și faci la ciorapi.

Videmann. Da, draga mea, poate că fieștecare trebuie să treacă prin faza aceasta, după ce și-a tras soarta... poate că în fiecare din noi a clocotit un asemenea iad de dorințe și de speranțe.

Elisabeta. Dar la mine, tot ce speram și tot ce dorișam, eră în combinațiune cu omul acesta, — de colo. — Eră nebunie, o știeam foarte sigur. Ah! Și ce nebunie! Dar tocmai din cauza aceasta me îndârșiam mai mult! — Nici eu nu știu cum să-mi eșplic asta!... De mințit, nu te-am mințit, Gheorghe... și te-am îndrăgit pe tine și pe voi pe toți, din tot sufletul, sunt învățată cu voi ca cu pânea de toate zilele... Și totuș, dacă am avut puterea să trăiesc între voi până astăzi, — m'a hrănit numai dorul acesta... Așă, acum dă-me afară, dacă vrei.

Videmann (după o tăcere, ofensat dar liniștit.) Ești stăpână aici. Pleacă or remâi, fă cum poțtești.

Elisabeta. Zi-mi cel puțin un cuvânt mai aspru... Atâta — bunătate — nu poate suportă nimeni —

Videmann. Unde vrei să te duci? Ți-ai făcut vre-un plan?

Elisabeta (negând.)

Videmann. Ce pretinde el?

Elisabeta. N'ați tieluit voi tot împreună?

Videmann (speriat.)

Elisabeta. Ah! acum îl cunosc!... Acum știu cărui om i-am sacrificat tot ce eră în mine mai bun?... Fii sigur, Gheorghe, că nu v'aș fi vândut... (cu zimbet dureros.) Știe Dzeu, că nu!

Videmann. Din cauza asta erai să... în noaptea asta? —

Elisabeta. Fie în noaptea asta, or altă-dată!... Sunt prea obosită să încep viața din nou... Tot acolo ajung.

Videmann (după o scurtă tăcere.) Elisabeto!

Elisabeta. Ce poțtești, Gheorghe?

Videmann. Vrei să remâi la noi?

Elisabeta. Gheorghe!

Videmann. Vrei să remâi la noi?

Elisabeta. Gheorghe, cum să mai trăesc eu între voi cu pata aceasta pe suflet?... Cum m'aș mai uită în ochii tei?... De unde aș mai putea adună puțină mândrie ca să pot învinge glasul conștiinței mele? — Nu se poate — vezi și tu bine... și tu îți vei reveni...

Videmann. Ah! cât despre mine, puțin îmi pasă dacă îmi reviu or nu. Dar copiii! De Lența îmi pare rău!

Elisabeta. Nu-mi vorbi de Lența! Nu-mi face mai grea despărțirea.

Videmann. Deoarece vorbeai de pată, Elisabeto, crezând că ar trebui să ai teamă de mine, îți voiu mărturisii ceva — o bănuială — ceva, ceea ce am purtat mereu în gândul meu... Atunci, în noaptea aceea, când te-am găsit așă de desolată în grădina castelului; eu credeam că fusesseși părășită de vre-unul din societatea voastră... — vream să zic — adecă — că căzuseși jertfa lui... Acum știi, de ce

Prevestitoarele primăverii.

ziceam eu, că te-am furat... Și 'cu toate că am suferit imens cu gândul acesta, ți-am dat să înțelegi vre-odată? Crezi acum, că nu ai avea puterea să te uiți în ochii mei?

Elisabeta. Gheorghe! Gheorghe! (Își razămă fața de brațul lui.)

Videmann (netezind-o pe cap.) Adevărat că tine-rețele mele nu le mai pot întoarce — dar și ale tale vor trece cu vremea... toate dorințele se potolesc — — dorul va ațipi... toți trebuie să ne supunem — chiar și cel mai fericit... Și cine știe dacă atunci nu va intra iarăș fericirea în vechiul nostru cuib.

Elisabeta (afirmă cu lacrimile în ochi.)

Videmann. Du-te, dragă, acum și te culcă. — Culcă-te liniștită... Măne dimineață se va curăți casa noastră, lasă numai pe mine... Ce te uiți așa la mine?

Elisabeta. Mi se pare, ca și cum te-aș vedea astăzi pentru prima oară.

(Cortina cade.)

Despre așezarea Ungurilor în Moldova.

Strămoșii Ciangăilor au alcătuit niște colonii militare, aduse de Coroana ungară în Moldova pentru paza graniței regatului și așezate chiar pe graniță, alcătuită de riul Siretiu.

Faptul că satele ungurești se află situate pe valea Siretiului, dela Adjud până la Miză-noapte de Roman, ar ajunge pentru a dovedi această aserțiune. Într'adevăr, prin așezarea acestor colonii militare în valea Siretiului, dela Adjud la Roman, se închideau văile Trotușului, Bistriței și Moldovei cu ieșirile lor spre Transilvania: trecătorile Oituzului, Ghimesului, Prisacanilor și Mestecăneștilor (Bucovina). Cu bună seamă că gurile acestor văi mai erau apărate prin întăririle ale căror urme se văd la intrarea în valea Trotușului, la Capul-Dealului, între Adjud și Sascut, prin o cetate la Bacău care închidea valea Bistriței și prin alta la Roman.

În sprijinul acestei aserțiuni mai vine și împrejurarea de care am făcut mențiune în capitolul I: că toponimia părților locuite de Ciangăi este, cu prea puține excepțiuni, română și nu ungurească, ceea ce dovedește că acele părți au fost întiu locuite de Români și că Ungurii cari au venit în urmă, ca să trăiască pe ele, le-au învățat dela Români.

Este vederat că Craia ungară, folosindu-se de faptul că valea Siretiului, fiind drumul ce-l urmase Tătarii când venise să lovească Milcovul, fusese cu desevârșire pustiită de dânșii, a stabilit într'ansa colonii de Secui, însărcinați să păzească granița regatului și să închidă păgânilor trecătorile cari duceau în Transilvania. Puținii locuitori români ai văii Siretiului remași în viață vor fi fost bucuroși să împărțească un pământ prea întins pentru ei cu niște tovarăși viteji și în stare să-l apere cu îndârjire.

Este mai mult decât probabil că la confluența Moldovei cu Siretiu, acolo unde este astăzi așezat orașul Roman, se află un loc întărit menit să oprească prima lovire a năvălitorilor venind despre Miază-noapte. În gurile văilor Bistriței și Moldovei erau și sunt așezate numeroase sate ungurești.

Valea Trotușului prezentă un interes deosebit, căci prin ea se ajunge la cele două trecători cari

deschid calea spre Transilvania dela Miază-zi. Pe lângă paza pusă la gura ei, ea fu acoperită, ca și aceea a Oituzului, cu un șir de așezări secuiești. Aceasta le veni Ungurilor cu atât mai ușor, cu cât o găsiră în mare parte nelocuită, precum dovedește toponimia în mare parte ungurească, care mai subsistă și astăzi, după ce Ungurii au dispărut din acele localități de veacuri.

Naște acum întrebarea: Când oare fost-au aduse în Moldova aceste colonii militare ungurești?

Mi se pare că există mai multe indicii arătând că această colonizare este datorită regelui Bela IV.

Îndată ce rânile deschise în Ungaria de cumplita năvălire mongolă din 1241 începură să se închidă, vedem că Bela ia măsuri menite a ferii regatul seu de o nouă lovire a barbarilor. Aducându-și aminte de izbânzile Teutonilor, el hărăzi, în anul 1246, spre a o colonisa și a o apăra, toată țara Severinului până la Olt, împreună cu knezatele lui Ioan și Farkaș, dar fără de țara Voevodului Lynioy, pe care o lăsă Românilor, apoi toată Cumania dincolo de Olt, afară de țara Voevodului Seneslau. Pe lângă condițiuni fiscale, frații erau ținuți să clădească cetăți, să întreție cele în ființă și să dea regelui ajutor în rezboaie. Înse, spre a nu stoarce de locuitori Transilvania pustiită, regele interzise cavalerilor să aducă în țara hărăzită, fără o învoire specială a sa, țărani din Ungaria.

Aceasta donațiune remase pe hârtie, Cavalerii nefiind sau neîncrezându-se în stare să îndeplinească condițiunile sub cari eră făcută, căci întâlrim bani ungurești ai Severinului după o scurtă curgere de vreme, dar pavăza dorită de rege pentru regatul seu fu înființată la Miază-zi de Carpați în curând de cătră Basarabi.

Dar primejdia ca Tătarii să năvălească în Ungaria prin trecătorile Carpaților dela resărit eră și mai mare decât aceea care o prezentau năvălirile ce amenințau regatul prin trecătorile Carpaților dela Miază-zi, căci calea prin Moldova actuală eră pentru păgâni mai scurtă.

Pe de altă parte, Bela putea să privescă cu drept cuvânt capătul din jos al Moldovei, dintre munți și Siretiu, ca o cucerire pașnică adusă de el Coroanei ungare. Într'adevăr, silinților lui se datorită creștinarea Cumanilor de acolo și recunoșterea de către ei a suveranității ungare. Este lucru firesc ca el să fi îngrijit de cucerirea lui pașnică, mai ales când, prin această îngrijire, lăția această cucerire și contribuia la siguranța întregului seu regat. Mi se pare deci că acestui rege trebuie să-i atribuim aducerea coloniilor de Unguri în Moldova.

S'ar putea oareșcum sta la indoială dacă această colonizare nu s'ar cuveni, cu tot atât temeiu, să se atribue lui Laslău Cumanul.

Se știe că în vremea acestui rege, Cumanii din Ungaria, sub căpetenia lor, Oldamur, se resculară și fugiră la congenenii (?) lor din Moldova, dar fure bătuti de Laslău lângă Cluj, urmăriti de el peste Carpați „până la granița Tătarilor nogai, până unde nu ajunsese încă nici un rege al Ungariei“. La 1285 Oldamur năvălește din nou în Ungaria cu o ceată de Cumani și de Tătari, pradă până aproape de Pesta și numai la întoarcere este bătut până la nimicire de Secuii din ținutul Ariesului, cari cu acest prilej izbutiră să libereze mii de prinși făcuti de păgâni.

S'ar putea deduce de aici că Laslău, folosindu-se de izbânda lui și spre a feri Ungaria de alte asemenea incursiuni, ar fi stabilit el colonii de Secui în Moldova părăsită până atunci de craii unguri. Această ipoteză ar mai avea darul să impace până la un punct și partea ce o face Miron Costin lui Laslău în faptul descălecatului Moldovei.

Dar împrejurarea că dela 1285 până la descălecarea sunt numai vre-o șasezeci de ani, nimicește această ipoteză.

Într'adevăr, Ungurii, despre cari ne vorbesc documentele dela începutul veacului XV, sunt stăpâni de sate și sfetnici ai Domnilor. Vedem chiar pe unii în posesiunea boeriilor celor mai mari, Mulți din ei au trăit în vremea războaielor dintre Bogdan și Ludovic cel Mare sau erau fii de bărbați cari au trăit în acea vreme. Dacă ei sau părinții lor ar fi combătut pentru rege împotriva întemeietorului, cu bună samă că n'ar fi fost miluți nici cu moșii nici cu boerii de către Voevodul invingător. Iar Ungurii de rând nu s'au luptat pentru rege, căci altmintrelea, după izbânda Românilor, ar fi fost fără indoială, dacă nu exterminați, dar cel puțin robiți și pământurile lor, cele mai mănoase din țară, împărțite altora. Putem deci afirma cu siguranță că în luptele dintre Bogdan și Ludovic, populațiunea ungurească din Moldova a luat partea Voevodului împotriva Ungurilor.

Dar, pentru ca să fi luptat împotriva acelor ce erau de o lege și de o limbă cu dânșii, trebuia ca ei să fi fost cu totul identificați cu noua lor țară, lucru care cu greu se putea întâmpla numai după o curgere de șasezeci de ani, când cei mai bătrâni dintre ei puteau ține minte că copilărise peste munți. Iată temeiurile prentur cari cred că aducerea Ungurilor în Moldova nu poate fi atribuită decât lui Bela IV și că a avut loc cam în aceeași epocă în care acest rege hărăzise Țara Românească Ioaniților, adică pe la 1250.

Așezarea coloniilor ungare pe Siretiu și pe Trotuș a avut cu bună seamă drept urmare întemeierea orașelor Bacău și Târgul-Trotușului, în populațiunea cărora Sașii intrau într'o proporțiune foarte însemnată.

Dacă în Țara-Românească, în regiunea dealurilor, constatăm ființa mai multor stătuțe românești, dacă aceea a Knezatelor bolochovene dintre Nistru și Nipru este mai presus de ori ce indoială, apoi nu este nici un temei pentru a presupune că basinul Moldovei era nelocuit, mai ales când numeroase indicii ne arată că aici există, înainte de întemeierea statului moldovenesc, un Voevodat român vasal Ungariei și asemănându-se cu cele dela Miază-zi de Carpați.

Griji de a ține în respect acest Voevod sau de a-i închezeșlui credința, se datorește fără indoială ridicarea Cetății Neamțului, căci altă rațiune de a fi nu are. Într'adevăr, ea nu închide nici o trecătoare și pământurile ce o inconjoară nu aveau destul preț, pentru ca folosul posesiunii lor să fi justificat atâta trudă și atâta cheltuială. Castelanul Cetății Neamțului se folosiă de veniturile satelor românești din prin prejur în schimbul îndatoririi de a priveghiă pe Voevodul Moldovei, de-a-l împiedica să molesteze coloniile ungare de pe Siretiu, de a le da ajutor împotriva lui. El mai era însărcinat fără indoială să privegheze atât plata tributului datorit

de Voevod, cât și darea lui de ajutor ostășesc în caz de năvălire a Tătarilor. Repet că altă rațiune de a fi nu a putut să aibă și nu a avut Cetatea Neamțului.

În privința întemeierii ei, găsim oareșcari indicii la Benkő. El crede că parte din Teutonii izgoșiți de Andrei II în anul 1225 n'au părăsit Ungaria, ei au găsit adăpost printre Secuii cari, cu prilejul luptelor purtate împotriva Cumanilor, învățase să prețuiască vitejia lor. În sprijin el ne citează mai multe urme ale prezenței unor Cruciați prin ținuturile secuești.

Este foarte probabil ca unul sau mai mulți din acești Cavaleri să fi obținut, dela Bela IV sau dela vreun urmaș al lui, învoire să clădească o cetate pe malurile Ozanei, precum și ocărnuirea câtorva sate românești pe Ozana și pe Topolița, sub condițiune de a priveghiă purtarea Voevodului Moldovei.

Poporul a numit acea cetate „a Neamțului“ după întemeietorul ei, precum și ținutul a luat numire de „ținutul Neamțului“, iar orașul de lângă cetate, întemeiat probabil de Sași din Bistrița și din Rodna, a fost desemnat, dela început, sub denumirea de Târgu-Neamțului.

Cetatea Neamțului a fost întemeiată sau odată cu așezarea coloniilor ungare pe Siretiu sau după aceea colonizare. Înainte de dânsa, nu ar fi putut să aibă loc, căci era prea izolată și prea departe granița.

Când oare pus-au Voevozii Moldovei stăpânire pe Cetatea Neamțului și când intrunit-au ei sub ocărnuirea lor părțile locuite de Unguri, înainte sau în vremea întemeierii Statului Moldovenesc?

Toate probabilitățile sunt că ei, în vremea întemeierii, domniau peste toată Moldova dintre Siretiu și munți. Căci dacă părțile din jos ar fi urmat vreme îndelungată să alcătuiască un ținut deosebit, ocărnuit de Coroana ungară, ei n'ar fi putut să se identifice cu desevărsire cu interesele țării de dincoace de munți. Iar dacă Cetatea Neamțului ar fi urmat să rămâie în mâna regelui Ungariei până la venirea lui Bogdan, ea a trebuit să constituie pentru Români un cuiu dureros și supărător în coastele lor.

Este deci de crezut că această intrunire a părții de sus cu cea de jos a țării dintre munți și Siretiu a fost îndeplinită, în chip pașnic, mult înainte de războaiele lui Bogdan cu Ludovic. Ea trebuie să se fi sevârșit cu voia Coroanei ungare, în vremea ocărnuirii unui Voevod care, prin slujbele lui, știuse să-i inspire încredere.

Radu Rosetti.

Gugetări.

Cei cari urcă încet, nu cad nici odată.

V. de Leprade.

*

Oamenii cu judecată sunt cele mai bune dicționar, **

*

Poeții sunt tineretea generațiilor pe cari le mângăie și le încântă. Chiar ei au vârsta de douzeci ani.

E. Caro.

*

Traficul cu onoarea nu îmbogățește nici odată.

Vauenargue.

SALON

Sfaturi către mame.

Pe genunchii voștri, dragăstoase mame, copilul primește primele impresii despre bine și rău, prima direcțiune spre viață.

Dați-i un ideal nobil, faceți-l să fie omul adevărului și al echității. Faceți-l mândru de el însuși în elanurile sale de supremă lealitate. Să aibă dreptatea — dreptatea ce nu esclude nici mila nici compătimirea. Să se sacrifice dreptății, nu numai pentru el însuși, dar și pentru altul. Și siliți-l să o exerciteze în cele mai neînsemnate împrejurări.

Inspirați-i cultul onoarei, al cinstei adevărate, iar nu superficiale. Să aibă oroare de delațiuine, de spionaj, de acțiunile urite, josnice, sau numai pline de micime de suflet. Repetați adesea acest cuvânt de onoare, el trebuie zis și repetat pentru că trebuie cât mai curând, ridicat în sinul familiilor, altarul acestei nobile abstracțiuni.

Nu e nici o primejdie dacă se deșteaptă într'ânsul această onoare, fie chiar puțin exagerată, glorificându-se la ori ce ocazie în prezența sa lucrurile mari, nobile, faptele eroice; desvoltându-se sau făcând să se nască într'ânsul sentimente cavaleresti, iubirea de frumos în ordinea morală.

Vai! Don Quichoții sunt destul de puși la locul lor în viață, dar firea lor rămâne mai ridicată decât aceea a numeroșilor Sanchos cari îi inconjoară.

Mai ales ferțiți-ve de a ridiculiza în fața lui vreun sentiment respectabil sau candid, vreun fapt venerabil. Abțineți-ve dela ori ce ridiculare în prezența lui, căci nimic nu descurajează mai mult ca bătaia de joc sau așa zisa biciuire spirituală.

Dați-ve, mame duioase, osteneala de a ve crește copiii, de a-i înarmă cu o oarecare mândrie; siliți-i să câștige stima lor proprie și a voastră. Ce stimul pentru un fiu constituie teama de a demerita în ochii mamei sale!

Prin precept, prin exemplu, faceți din fiii voștri ființe curate, oneste, știind să se stăpânească. Cultivați adând aceste suflete a căror creștere ve e încredințată de Natură și aruncați într'ânsele semănța cea bună, iubirea datoriei, iubirea de omenire.

Căci a sosit ora când copiii voștri trebuie să iubească întreaga omenire, când trebuie să înțeleagă că ea formează o ființă, un corp imens, fiecare om fiind unul din membrele sale.

Ce răsplată bună veți căpăta! Grijile, necazurile dureroase ve vor fi economisite, când va suna al dovezecilea an al fiului vostru.

Știu bine că pentru a ve îndeplini aceste datorii trebuie să răpiți multe ceasuri plăcerilor frivole ale lumii, ale societății. Trebuie să renunțați la vanitățile meschine — otrăvite de rivalități, de gelozii infame — spre a nu abandonă sarcina mare, dulce, de a formă oameni. Dar în schimb când veți fi bătrâne, nu veți fi părăsite, nu veți vedea părul vostru alb desonorat de către niște fii nedemni.

Nedemni! Fi-vor oare ei adevărații vinovați? Oh! nu, de sigur, și remușcarea va copleși cugetul acelor mame cari au dezertat dela leagănul copilului și cari plâng pe urma greșelilor și crimelor acestor copii deveniți oameni tineri.

Maria Demetrian.

Bibliografie.

Din viața Romană, de dl Ioan Kalinderu. — Un frumos volum în 8°, București.

Savanta lucrare a dlui Kalinderu, despre care am publicat deja în aceste coloane o informațiune bibliografică, a dat prilej unei frumoase recenziuni, în numărul din urmă al cunoscutei publicațiuni „Pandectes françaises“, și ne facem o plăcere a o împărtăși cititorilor noștri.

Dl Ioan Kalinderu, prea distinsul președinte al Academiei Române, este în același timp un jurist, un istoric și un diletant. Ca jurist, dsa ne-a dat, printre alte opere interesante, acel studiu admirabil al „Dreptului pretorian și responsurile prudentilor“ (publicat în franțuzește), care a pus în plină lumină cel mai curios și cel mai fecund din izvoarele dreptului roman. Cartea dlui Kalinderu asupra dreptului pretorian, este cea mai bună și cea mai complectă din câte s'au scris în această materie. Aceasta se datorește poate faptului că autorul este un admirator pasionat a tot ce ține de antichitatea romană. Legislația unui popor este într-o câțva structură sa socială. Dl Ioan Kalinderu nu s'a mărginit, ca romanistii noștri, la studiul exclusiv și cam uscat al structurii societății romane; dsa a întrebuintat un fel de cochetărie, și aci apare diletantul, spre a face în cele mai mici amănunte istoria acestei societăți însăși în sinul căreia pretorul redactă edictul seu, iar Prudenții dădeau responsurile lor.

Din viața romană, ultima lucrare a dlui Kalinderu, este o urmare la două alte studii, publicate mai înainte și relative la diferite obiceiuri adoptate la Roma.

Această lucrare, ca și cele precedente, nu este un studiu din cărți; ea nu conține șicane sau controverse privitoare la cutare sau cutare punct de detaliu din viața domestică a celor vechi. Găsim înse într'ânsa descrierea precisă și amănunțită a podoabei așa de complexă a femeilor și bărbaților cari trăiră la Roma în veacul lui Pliniu cel tinăr și mai înainte. Vedem într'ânsa o imagine aproape complectă a artei de a se face frumoasă, de care dispunea o femeie bogată și elegantă în acele timpuri.

Nu numai că acest studiu nu este din cărți, dar el nu este nici abstract: descrierile detaliate ale diferitelor obiecte de podoabă umană sunt însoțite de imagine, care pot ilustra și concretiza în deajuns în ochii cititorilor, ceea ce autorul a putut să vadă de aproape și a putut să atingă și să examineze în persoană.

Acest studiu a fost întreprins, într'adevăr, de dl Kalinderu, în urma unei călătorii ce a făcut în Italia acum câțiva ani, și în cursul căreia s'a oprit mult la Florența, pentru a urmări cercetările de archeologie romană, cari fac, de atâția ani, obiectul predilecțiilor sale științifice.

Avem a face dar cu o carte studiată la fața locului, și a cărei exactitate de documentare este prin urmare perfectă; adăogăm că în această carte se regăsesc toate calitățile obicnute ale scriitorului, adică claritatea perfectă a expunerilor, interesul neîntrerupt al dezvoltării și ilustrarea foarte abilă a ideilor și a faptelor.

În prima parte a uvrăgiului, autorul tratează „despre podoaba, toaleta și petrecerile unei femei elegante la Roma”.

A doua parte a cărții este intitulată: „Înalta societate pe vremea lui Pliniu cel tinăr”.

Dl Kalinderu stabilește aci deosebirea dintre înalta societate și plebe, arătându-ne cum această deosebire s'a făcut, precum și ce distanță separă aceste clase.

„Din viața romană” va fi desigur una din cele mai plăcute de citit printre operele autorului cari au făcut să se zică despre el că este un Gaston Boissier român.

În opera sa generală, dl Ioan Kalinderu a știut să realizeze această formulă, pe care puțini scriitori reușesc a o pune în valoare: artă și știință; știință în artă.

A. C.

LITERATURĂ.

Traduceri din literatura dramatică străină.

Una din problemele ce ne-am ficsat a realiză prin coloanele foi noastre, a fost și este: d'a prezentă publicului nostru cetitor piesele mai renumite ale literaturilor străine, în traducere românească. Dorința asta a devenit și mai îndemnătoare, de când dragostea teatrului a aprins un avânt atât de mare în toate părțile pe unde se află Români. Am luat dar cu plăcere act și de propunerea dlui Il. Chendi, exprimată prin scrisoarea sa din nr. 18 al foi noastre, adresată președintelui Societății pentru fond de teatru român, prin care propune ca comitetul Societății să îngrijească de traducerea pieselor teatrale străine de valoare mai naltă. Încurajați și de dorințe exprimate din mai multe părți, d'a publică cât mai multe lucrări de aceste, am dat cu plăcere loc traducerii doamnei Maria Baiulescu, care prin o bună limbă românească ne-a tălcuit atât de îndemnatie una din piesele renumitului Sudermann: „Das Glück im Winkel”. Aceasta piesă terminându-se în numărul de față, în cel viitor vom începe să publicăm o piesă într'un act de André Theuriet, membru al Academiei franceze, intitulată „Casa veche” comedie într'un act, tradusă și localizată de dsoara Adelina P. Maior, binecunoscută din coloanele foi noastre. Piesa este foarte potrivită pentru diletanți. — După aceea vom publică traducerea renumitei piese a dramaturgului englez Wilde: „Evantaliul doamnei Windermere”, traducere făcută cu mult gust de tinerul nostru scriitor de Emil Isaac. — În scurt interval, prezentăm dară publicului nostru cetitor trei valoroase piese străine: una germană, altă franceză și a treia engleză. — Ceea ce accentuăm încă, este că toate sunt traduse de a dreptul din limba originală a autorului. — Ar fi fost de dorit ca aceste piese, precum și altele în viitor, să apară și în edițiuni separate. Dar la aceasta nu ne putem gândi în

mijlocul indolenței generale, care nu cumpără cărți de loc; iar la ziare se abonează à conto — și mulți află că este corect și cinstit a primi foaia regulat și a nu achită abonamentul.

Despre unguri și episcopille catolice în Moldova. Sub titlul acesta, dl Radu Rosetti a făcut Academiei Române o prea interesantă comunicare, prezentată în ședința dela 2/15 aprilie an. c., care acuma a apărut în o broșură, în edițiunea Academiei. Autorul ne prezintă istoricul așezării ungarilor în Moldova, unde ei sunt astăzi 50—60.000, împărțiți în două grupuri: ciangăi și secui. — *Ciangăii*, ne spune aortal, sunt așezați mai cu seamă în valea Siretiului, pe dealurile din stânga acestui riu, în extremitatea de jos a văii Bistriței și în partea din jos de Tupilați a văii Moldovei. Ei sunt concentrați în județele Roman și Bacău afară de câteva sate răslețe. Locuitorii acestor sate răslețe nu mai știu de loc ungurește și vorbesc numai românește. Ciangăii din valea Siretiului vorbesc cu toții ungurește, iar parte din femeile lor nu știu românește de loc. Ei sunt, în cea mai mare parte, oameni cuprinși și harnici: în satele lor se află mulți gospodari cu capitaluri relativ însemnate. Sunt iuți la mânie, dârji, nesupuși, aplecați către beție și către crimele de violență. Cercetarea documentelor moșiilor, pe cari sunt așezate satele de ciangăi, arată că acele sate au existat din veci sau că au fost alcătuite prin colonii de ciangăi, aduse din satele cari existau la începuturile statului moldovenesc. Toponimia localităților locuite de ciangăi este, cu puține escepțiuni, română, ceea ce dovedeste că, la început, ciangăii au fost aduși pe aceste locuri peste o populațiune română, care le ocupă mai nainte. — *Secuii* bucurându-se de cetățenia română, locuiesc în partea muntoasă a județului Bacău și mai cu deosebire în cuprinsul vechiului ținut al Trotușului. Acești secui vorbesc mai toți românește, de și cu un accent propriu ungarilor în deobște. Ei sunt în deobște săraci; beau mai mult decât Românii, dar sunt mai harnici. Se deosebesc de ciangăi prin faptul, că sunt foarte blânzi și supuși. Din cercetarea documentelor moșiilor pe cari sunt așezați, rezultă că acești unguri, afară de o parte din acei din Târgul-Trotușului, au fost aduși în țară în epoci relativ recente și nici odată mai depărtate decât începutul vechiului XVII. — Autorul, drept concluziune, emite părerea, că la formarea statului moldovenesc, se găsiă, după toate probabilitățile o numeroasă populație ungurească stabilită parte în valea Siretiului și parte în a Trotușului. Aceasta cuprindea și oameni de seamă, cari amestecându-se cu knejii și juzii români, boerii unguri s'au asimilat în mai puțin de un veac. Din aceasta lucrare reproducem un capitol în nr. de față al foi noastre. Prețul broșurei 80 bani.

Premiul Alexandru Ioan Cuza, de 10.000 lei, dimpreună cu procentele acestei sume dela 1891 până la acordarea premiului, se va decerne în sesiunea generală din anul 1906 a Academiei Române, celei mai bune lucrări scrise în limba română asupra următorului subiect: „Istoria Românilor dela Aurelian până la fundarea Principatelor”. (Decis. 5 aprilie 1900 și 25 martie 1904.) Punctele de căpetenie ale programului sunt cele următoare: 1. Teritoriul colonizațiunii romane în țările din dreapta și din stânga Dunărei-de-jos. 2. Teoriile vechi și noue despre originea și locuințele Românilor în cursul evului mediu.

3. Migrațiunea popoarelor în țările dunărene și inriuririle reciproce dintre barbari și elementul roman, dela părăsirea Daciei Traiane până la înființarea imperiului bulgar. 4. Românii și Bulgarii în timpul imperiului bulgar și al celui româno-bulgar și relațiunile lor cu popoarele din stânga Dunărei. 5. Originile Principatelor române. Lucrarea va fi întemeiată pe un studiu cât mai amănunțit și conștiințos al izvoarelor antice și medievale: autori, inscripțiuni, documente și ori ce resturi ale vechimii, utilizându-se și toponimia, limba și în genere ori ce fântână ce ar putea contribui la lămurirea chestiunii. Terminul prezentării manuscrisurilor la concurs este până la 1 septembrie 1905.

Legile grănițerilor năsăudeni. Dl dr. Victor Onișor, avocat în Bistrița, a scos de sub tipar acolo o carte foarte folositoare pentru grănițeri și anume: „Legile grănițerilor năsăudeni despre administrarea pădurilor, regularea proprietății, contractul din 1872 și pacea judecătorească din 1890, cu ordonanțele de executare și espicări.” Prețul 80 bani.

Dicționarul limbei germane și române de Alexi (editura librăriei H. Zaidner, Brașov) se poate numi și în privința limbei germane, dicționarul cel mai modern și cel mai complect al amânduror limbi, fiind că cuprinde nu numai comoara cuvintelor limbei române în privința uzului de vorbire în Transilvania-Unguria, ci și din România, Dobrogea, Moldova și Bucovina și mai cu seamă într'o complectare, care nu s'a ajuns până acum în nici un dicționar. Cu părerea noastră avem în vedere cu deosebire partea română-germană a dicționarului. — Limba comerțului, meseriei și industriei este complectată cu mare îngrijire, așa că chiar acest dicționar este potrivit a servi cu mare folos în viața practică. 1. Prin o exactitate tipografică excelentă se poate găsi foarte iute și comod fiecare cuvânt. 2. Ortografia germană cea mai nouă înaltă însemnat valoarea cărții. 3. Pe lângă aceea prețul este proporțional efin, partea româno-germană costă cor. 4.50 fr. 5, cea germană-română cor. 3.60 = fr. 4.—

TEATRU ȘI MUZICĂ.

Jubileul reuniunii române de muzică din Sibiu, adică serbarea aniversării a 25-a a existenței sale, precum anunțasem, a început joi la 26 maiu v. (8 iunie n.) Programul a fost următoarea: Joi 26 maiu v. a. e. 1. La 9 ore a. m.: Liturgie festivă în biserica din suburbiul Iosefin. 2. La 11 ore a. m.: Actul festiv cu cântări și vorbire ocazională. 3. Seara la orele 7½: Concert festiv în „sala de expoziții”. Vineri 27 maiu v. a. e. 4. Seara la orele 7½: Opera populară română „Moș-Ciocărlan” de Tudor cavaler de Flondor. Sâmbata 28 maiu v. a. e. 5. Seara la orele 7½: Se repetază opera „Moș-Ciocărlan”. Dumineca, 29 maiu v. a. e. 6. După amiază la 4 ore: Opera „Moș-Ciocărlan”, pentru popor și tineri, cu preț redus. 7. Seara la orele 7½: Eventual se repetă din nou opera „Moș-Ciocărlan”.

Convenire socială în Sibiu. Reuniunea sodalilor români din Sibiu a aranjat în sâmbata trecută, la 3 iunie n., convenire socială în sala „Unicum”, cu concert declaratoriu-muzical, sub conducerea învățătorului Camil Popa. Programul: Motet: „Unul în cuget și în sașin, cântam cântări de înfrățiri”.

1. „Tu mândruță”, cor mixt de I. Crișan. 2. „Visul”, de L. Gozlan, solo cântat de dsoara Eugenia Roman. 3. „Taci bărbate”, cor mixt de I. Vidu, cu solo de sopran (dsoara A. Ciontea) și tenor (dl I. Stanciu). 4. „La oglindă”, poezie de G. Coșbuc, declamată de dsoara Constanța Buzdughină. 5. „Cântec de primăvară”, cor mixt de C. G. Porumbescu. 6. „Sboar' al nopții negru flutur”, de A. Bena, solo cântat de dl Ioan Stanciu. 7. „Cucule peană galbină”, cor de bărbați pentru 3 voci, de T. Popovici. 8. „Însurătălă”, monolog de I. Vulcan, prelat de dl Laurențiu Boldor. 9. „Măi badiță”, cor mixt de I. Crișan. După concert dans.

BISERICĂ ȘI ȘCOALĂ.

O mare serbare bisericească în Oradea-mare. Terminându-se renovarea sau mai bine reclădirea reședinței episcopale gr. cat. române din Oradea-mare, inaugurarea ei se va face duminică la 11 iunie n. cu pompă mare. Spre a da acestui act o importanță și mai vrednică, Pr. Ssa episcopul dr. Demetriu Radu a invitat la serbare atât pe În. Pr. Ssa arhiepiscopul și mitropolitul dr. Victor Mihályi, cât și pe Pr. Ss. Lor episcopii dr. Ioan Szabó și dr. Vasile Hosszu, toate capitulele, dimpreună cu alți fruntași ai clerului gr. cat. Precum aflăm, În. Pr. Ssa mitropolitul și Pr. Ssa episcopul din Lugoj vor și lua parte; din Blaj mai vine Rds. dn preposit I. M. Moldovan, din dieceza Lugojului vicarul din Hațeg Rds. dn dr. Iacob Radu. Duminică în 11 iunie se va serba în catedrală liturgie solemnă pontificând mitropolitul cu episcopii; de acolo procesiunea va porni la reședință și se va celebra sfințirea aceleia. Apoi va fi masă de gală în reședință, la care s'au invitat toți șefii autorităților bisericești, militare și civile, dimpreună cu alți fruntași, între cari și cei ai inteligenței române. — În duminică următoare, în ziua primă de Rusalii, Pr. Ssa episcopul Radu va da în reședință o serată, la care va fi invitată toată elita inteligenței din Oradea-mare, domni și dame.

Proces cu sârbii pentru mănăstiri. Dl dr. Emil Babes, ca reprezentant juridic al bisericii gr. or. române, la 16 maiu a înaintat tribunalului regesc din Budapesta acțiunea acelei biserici în contra bisericii gr. or. sârbești, pentru mănăstirile aparținătoare Românilor, cari inse se afla încă în posesiunea Sârbilor. Precum se știe, la desparțirea de Sârbi, Românii au primit o singură mănăstire, Hodos-Bodrogal; iar în posesiunea sârbilor au ramas 27. Biserica gr. or. română reclamă încă trei: mănăstirea Bezdinului, a Sângeorgiului și mănăstirea din Mesci, toate trei în comitatul Timișului, reprezentând o avere de 1.275.540 cor. 62 fl.

Institutul Oteteleşanu. Cu începerea viitorului an școlar 1905—1906, se vor primi 16 elevi în institutul de fete dela Magurele fondat de Ioan Oteteleşanu și înființat de Academia Română. Cursul va fi de 5 ani de studiu și unul de practică. În acest timp elevele vor avea toată întreținerea în institut și nu vor putea parasi școala în tot intervalul de 6 ani, afara de cazuri de forță majoră. Sunt admise în institut copile născute din părinți români sâraci, pe deplin sănătoase, cari până la 5 august 1905 au implinit 12, dar încă nu 11 ani, au pregătirea ce se da în școlile primare din România. Pă-

rinții aspiranților ori reprezentării legali ai acestora au să trimeată până la 5 august 1905 — cererile însoțite de act de naștere, act de vaccină, act de paupertate, în care se va arăta și numărul copiilor, și atestat școlar despre terminarea claselor primare, la Academia Română, (Celea Victoriei nr. 135), pentru Comisiunea Fundațiunii Otetelesanu, care examinând actele și luând informațiunile ce va crede de cuviință, va dispune ca concurențele ce indeplinesc condițiunile mai sus precizate, să fie supuse la un examen de primire. Concurențele cari nu sunt din România, se admit fără examen de primire, în virtutea atestatelor obținute în școlile similare din patria lor, și au să trimită la Academia Română, tot până la 5 august, cererile însoțite de actele enumerate mai sus, precum și un atestat medical.

Reuniunea fondului școlii române de fetițe în Cluj se va întruni în adunare generală la 9 iunie sub prezidiul președintelui dr. E. Dăianu, secretar dl Augustin Giurgiu.

C E E N O U ?

Hymen. Dl *Traian Rațiu*, comptabil la banca „Jiana” și dsoara *Elisabeta Stanca*, fiica preotului gr. or. din Petroșeni Traian Stanca, s'au cununat în duminica trecută la Petroșeni. — Dl *Isac Linția* și dsoara *Eugenia Gurgut* s'au cununat în duminica trecută în biserica gr. or. română din Lugoj. — Dl *Augustin Pop* și dsoara *Lucreția Pojar* se vor cunună la 11 iunie n. în Jucul-nobil.

Știri personale. Dl *Teodor cav. de Flondor*, mare proprietar în Bucovina și componist muzical, petrece la Sibiu, asistând la reprezentarea operetei sale „Mos Ciocârhan”. — Dl dr. *Tit Dragonescu* a fost numit concipist la ministerul de finanțe.

Aniversarea nașterii lui Cipariu. Împlinindu-se o sută de ani dela nașterea marelui nostru filolog *Timoteiu Cipariu*, despartământul Blaj al Asociațiunii va ține a doua zi de Rusalii o adunare generală anume spre a serbă această importantă aniversare, în comuna Pânade, locul de naștere al lui Cipariu. Se va serbă parastas pentru sufletul repositatului și în adunare se vor rostii cuvântări comemorative. — În duminica după Rusalii, precum aflam din „Unirea”, memoria lui Cipariu se va serbă în catedra din Blaj. Se va oficia o liturghie solemnă la care va pontifica în. Pr. Ssa arhiepiscopul și mitropolitul dr. Victor Mihályi de Apsa, iar canonicul și distinsul bărbat de litere dl dr. Aug. Banea va pronunță un panegiric. După liturghie se va face procesiune la biserica parochială, lângă care e mitropolitul Cipariu, nei mitropolitul va ceti deslegările morților. După prânz societatea de lectură a studenților va aranjă o ședință festivă cu discursuri, declamațiuni și cântări. Anunțăm cu plăcere aceste serbări, prin cari se aduce tributul datorit memoriei unui mare fiu al neamului românesc; ne-am fi bucurat și într-un munt dacă s'ar fi invitat și Academia și Asociațiunea, care ce sigur cu bucurie ar fi luat parte.

Expoziția națională din București. Prin deciziune ministerială au fost numiți membri în comitetul consultativ pentru organizarea expoziției naționale din București dela 1906 dnii: Emil Costinescu, deputat, fost ministru; N. Filipescu, deputat, fost

ministru; M. G. Cantacuzino, deputat, primar al capitalei; M. Sutz, fost guvernator al Băncii Naționale; general Al. Bengescu-Dabija, senator; Gr. Cercez, directorul general al poștelor și telegrafelor; Al. Cantacuzino-Pascanu, deputat; Al. St. Belio, fost deputat; Ilie Radu, inginer, inspector general; iar dl Al. Ghica, a fost numit secretar general al biurolui expoziției, cu drept de a luă parte la lucrările biurolui. Membrii comitetului consultativ, nu vor primi nici un fel de retribuție; secretarul general va fi retribuit cu 500 lei lunar.

Reuniunea femeilor române gr. cat. din Zlatna s'a întrunit în adunare generală ordinară în 3 iunie n. în biserica gr. cat. de acolo, sub prezidiul dnei prezidente Elena Albini.

Vice-comite român. Dl *Alexandru Belle*, proto notar în comitatul Făgăraș, a fost ales vice-comite al acelu comitat. Dsa e acuma singurul vice-comite român.

Noi advocați români. Dl dr. *Victor Bontescu* a făcut la Mureș-Oșorheiu cenzură de avocat și se va stabili în Hațeg. — Dl dr. *T. Oprea* a făcut în Budapesta cenzură de avocat și se va stabili în Orăștie. — Dl dr. *George Anca* din Certege a făcut la 27 maiu în Mureș-Oșorheiu cenzură de avocat. — Dl dr. *Augustin Deac*, a făcut în Mureș-Oșorheiu cenzură de avocat; noul avocat își va deschide cancelaria în Orăștie.

Bustul lui Vasiliu Maniu. Aflăm din ziarele bucureștene că zilele trecute s'a inaugurat la Caracal, în fața unui public numeros, bustul repositatului Vasiliu Maniu, fost membru al Academiei Române, originar din Banat, care în mai multe rânduri a reprezentat cereul acela în parlamentul României. La inaugurare s'au ținut mai multe discursuri.

Bal la Beins. Tinerimea maturizantă din Beins va aranjă la 15 iunie petrecere cu dans în sala otelului „Stăna de Vale” sub prezidiul dlui profesor dr. Florian Stan, ajutat de 35 aranjieri maturizanți, între cari și o maturizantă, dsoara Marta Butean, fiica dlui fost director gimnazial și acuma deputat dietal, Ioan Butean.

Au murit: *Elena L. Mica* mar. dr. Papp de Băsești, soția dlui dr. Mihail Papp de Băsești, avocat la Cehul-Silvaniei, în Somș-Oșorheiu, la 3 iunie n., în etate de 28 ani, lăsa afură de soțul seu și de doue fiice, de numeroși consangeni; — *Gerasim Candrea*, avocat în Baia-de-Oris, în 1 iunie n., în etate de 65 ani; — *Constantin Paulcescu*, membru în direcțiunea institutului de eredit și economii „Muresanul” din M. Radna, la 3 iunie n., în Lipova; — *Vasiliu Viciu*, medicinist în anul 11, fiul parocului Alexiu Viciu din Nirășteu, la 3 iunie, în etate de 21 ani.

Călindearul săptămânei.

Dumin. Ss. Parinți, ev. Ioan c. 17, gl. 6, v. 10.

„În vîcina aceea ridicănd Isus ochii săi la ceru...”

Ziaa sepi.	Călindearul vechiu	Călinde nou
Duminică	29 C. Teodosia	11 Rusalii
Luni	30 P. Isachie	12 Lavinia Rusul.
Mărti	31 Ap. Ermit	13 Antonie
Miercuri	1 M. Iustin	14 Vasile
Joi	2 P. Nichifor	15 Vit.
Vineri	3 M. Lucian	16 Beno
Sămbăta	4 P. Mitrofan	17 Adolf

Proprietar, redactor răspunzător și editor:
IOSIF VULCAN. (STRADA ALDĂS NR. 14/296 b.)

MERSUL TRENURILOR.

Valabil dela 1. maiu 1905.

Budapest—Nagyvárad—Predeal—București						București—Predeal—Nagyvárad—Budapest					
	Accel.	Person.	Accel.	Person.	Accel.		Accel.	Person.	Accel.	Person.	Accel.
Budapest pleacă	7 25	9 —	2 —	5 45	9 15	București pleacă	— —	7 50	— —	— —	9 15
Szolnok „	9 37	11 52	4 —	9 27	11 19	Predeal „	— —	3 32	— —	— —	1 12
Szajol „	— —	— —	4 18	— —	11 33	Brassó sosește	— —	5 00	— —	— —	2 18
P.-Ladány „	11 13	2 9	5 28	11 53	12 55	„ pleacă	— —	8 07	— —	5 8	2 45
Berettyó-Ujfalu „	11 46	2 53	6 03	12 07	1 33	Földvár „	— —	8 27	— —	5 58	3 15
M.-Peterd „	— —	3 5	— —	1 00	— —	Homorod-Kőhalom „	— —	10 03	— —	7 44	4 23
M.-Keresztes „	— —	3 16	— —	1 14	— —	Segesvár „	— —	11 40	— —	9 45	5 49
Bihar-Püspöki „	12 17	3 37	— —	1 36	— —	Medgyes „	— —	12 40	— —	10 58	6 37
Nagyvárad sosește	12 26	3 47	6 39	1 48	2 11	Kis Kapus „	— —	1 25	— —	11 50	6 50
Nagyvárad pleacă	12 41	4 10	6 46	2 06	2 18	Balázsfalva „	— —	2 16	— —	12 40	— —
Várad-Velenceze „	12 48	4 17	— —	2 31	2 26	Küküllőszeg „	— —	2 21	— —	12 58	— —
Fugyi-Vásárhely „	12 59	4 28	— —	2 42	— —	Tövis sosește	— —	3 02	— —	1 42	7 35
Telegd „	1 22	4 50	7 15	3 04	2 51	„ pleacă	— —	3 38	8 48	2 07	8 6
Élesd „	1 43	5 08	7 28	3 23	3 05	Nagy-Enyed „	— —	3 58	9 07	2 29	8 22
Rév „	2 11	5 33	7 50	3 50	3 26	Felvintz „	— —	4 20	9 30	2 51	8 54
Cuscsa „	3 23	6 42	8 37	5 02	4 16	M. Ujvár „	— —	4 27	9 37	2 58	— —
Bánffy-Hunyad „	4 03	7 23	9 08	5 49	4 52	Sz. Kocsárd „	— —	4 32	9 53	3 11	— —
Jegenye „	4 33	— —	— —	6 22	— —	Ar. Gyé es „	— —	5 12	10 30	3 48	9 24
Kolozsvár sosește	5 15	8 37	10 08	7 12	5 55	Apahida „	— —	6 27	11 45	5 02	— —
Kolozsvár pleacă	5 32	8 50	10 47	8 30	6 11	Kolozsvár sosește	— —	6 48	12 07	5 24	10 46
Apahida „	5 51	9 07	11 11	8 59	6 27	Kolozsvár pleacă	— —	3 18	12 59	6 17	11 10
Ar. Gyé es „	6 54	10 16	12 36	10 41	7 27	Jegenye „	— —	4 16	1 42	7 21	— —
Sz. Kocsárd „	7 17	10 56	1 40	11 31	7 52	Bánffy-Hunyad „	— —	4 52	2 13	7 58	12 23
M. Ujvár „	7 29	11 03	1 58	11 40	— —	Csucsá „	— —	5 35	2 44	8 37	12 55
Felvintz „	7 35	11 12	2 07	11 50	— —	Rév „	— —	6 33	3 24	9 31	1 37
Nagy-Enyed „	7 54	11 34	2 32	12 20	8 16	Élesd „	— —	6 53	3 34	9 49	1 50
Tövis sosește	8 11	11 52	2 55	12 46	8 32	Telegd „	— —	7 13	3 45	10 05	2 03
„ pleacă	— —	12 24	— —	1 43	8 37	Várad-Velenceze „	— —	7 34	— —	10 24	— —
Küküllőszeg „	— —	1 07	— —	2 28	9 5	Fugyi-Vásárhely „	— —	7 44	— —	10 33	2 26
Balázsfalva „	— —	1 14	— —	2 36	— —	Nagyvárad sosește	— —	7 51	4 09	10 40	2 32
Kis Kapus „	— —	2 15	— —	3 48	9 47	Nagyvárad pleacă	— —	11 36	4 15	11 04	2 38
Medgyes „	— —	2 33	— —	4 03	10 01	Bihar-Püspöki „	— —	11 47	— —	11 14	— —
Segesvár „	— —	3 47	— —	5 43	11 —	M.-Keresztes „	— —	12 05	— —	11 37	— —
Homorod-Kőhalom „	— —	5 35	— —	7 54	12 26	M.-Peterd „	— —	12 17	— —	11 50	— —
Földvár „	— —	7 16	— —	9 40	1 35	Berettyó-Ujfalu „	— —	12 29	4 52	12 05	3 18
Brassó sosește	— —	7 50	— —	10 25	2 09	P.-Ladány „	— —	1 45	5 39	1 19	4 03
„ pleacă	— —	11 —	— —	— —	2 19	Szajol „	— —	— —	— —	— —	— —
Predeal sosește	— —	1 11	— —	— —	3 31	Szolnok „	— —	3 52	7 32	3 44	5 39
București „	— —	8 10	— —	— —	9 10	Budapest sosește	— —	6 40	9 35	7 10	7 50

Nagyvárad—Arad.

		Person.			
Nagyvárad pleacă		10 20	4 45	6 53	
Ósi „		10 30	4 56	7 9	
Less „		10 48	5 15	7 20	
Cséffa „		11 03	5 34	7 58	
N.-Szalonta „		11 26	6 02	8 46	
Kőtegyán „		11 44	6 24	9 25	
Sarkad „		11 54	6 33	9 31	
Gyula „		12 18	6 57	10 01	
Csaba sosește		12 37	7 18	10 30	
Csaba pleacă		2 05	7 29	4 32	
Kőtegyháza „		2 34	7 57	5 03	
Arad sosește		3 29	9 —	6 05	

Arad—Nagyvárad.

		Person.			
Arad pleacă		5 10	11 25	9 30	
Kőtegyháza „		6 14	12 34	10 54	
Csaba sosește		6 40	12 59	11 24	
Csaba pleacă		6 56	1 38	4 50	
Gyula „		7 19	2 02	5 26	
Sarkad „		7 40	2 22	5 54	
Kőtegyán „		7 51	2 32	6 10	
N.-Szalonta „		8 20	2 57	7 02	
Cséffa „		8 40	3 15	7 31	
Less „		9 02	3 33	7 54	
Ósi „		9 19	3 49	8 16	
Nagyvárad sosește		9 34	4 00	8 31	

Numerii cei groși înseamnă timpul de la 6 ore seara până la 5 ore 59 de minute dimineața. — Numerii semnați cu † înseamnă stațiunile, unde trenurile numai condiționat se opresc.